

JÉRÔME GARCIN

Potepuška književnost

Obiski pri francoskih pisateljih

»Skratka, Francijo sem odkril v knjigah, brez napora. Bila je mila, zelena, mlada in skrivnostna. V njej je bila lepota, ki ji jo je dal pisatelj in ki sem jo, ker je še nisem poznal, imel za resničnost: zamenjeval sem slog in kraj. Bil sem gramatikalni turist. Iluziji potovanja se je pridružil sen o času, ki se je ustavil, o geografiji iz pradavnine, o pokrajinah, ki jih ne more nič umazati in ne uničiti. /.../«

Tako literarni popotnik Jérôme Garcin v uvodu knjige *Littérature vagabonde*, iz katere predstavljamo štiri izmed triinštiridesetih »obiskov«. Avtor je priznan esejist (dobitnik nagrade Médicis za esejistiko leta 1994 in nagrade Roger Nimier 1998) in ugledna medijska osebnost (urednik kulturnih strani v časopisu *Nouvel Observateur*, voditelj oddaj *Le Masque et la Plume* na France Inter ter *Boîte aux Lettres* na FR3 1983–1987). Dve desetletji in več je minilo, odkar se je odločil za svoj posebni način predstavljanja mojstrov besedne umetnosti: z njimi se srečuje v okoljih, kjer živijo, delajo in počivajo, razmišljajo, uživajo ali trpijo. Obiskuje jih v njihovih domovih in počitniških bivališčih in posrečilo se mu je vstopiti tudi skozi marsikatera dotlej trdno zaprta vrata – tista v hišo in tista v dušo: Garcinovi »obiski« namreč niso intervjuji, ampak tankočutni zapisi o približevanju spoštljivega občudovalca in dobrega poznavalca, ki prepričajo tudi zakrknjene čuvarje lastne zasebnosti, da se vsaj nekoliko odprejo.

Claude Lévi-Strauss v Lignerollesu

To je očarljiv grad z rožnatimi pročelji, ki kraljuje nad parkom s stoletnimi hrasti in bukvami, na skrajnem severu Côte d'Or, blizu Montignyja ob Aubi, v deželi romanskih portalov, starih perišč, razpadajočih opatij in trmoglavih kmetov.

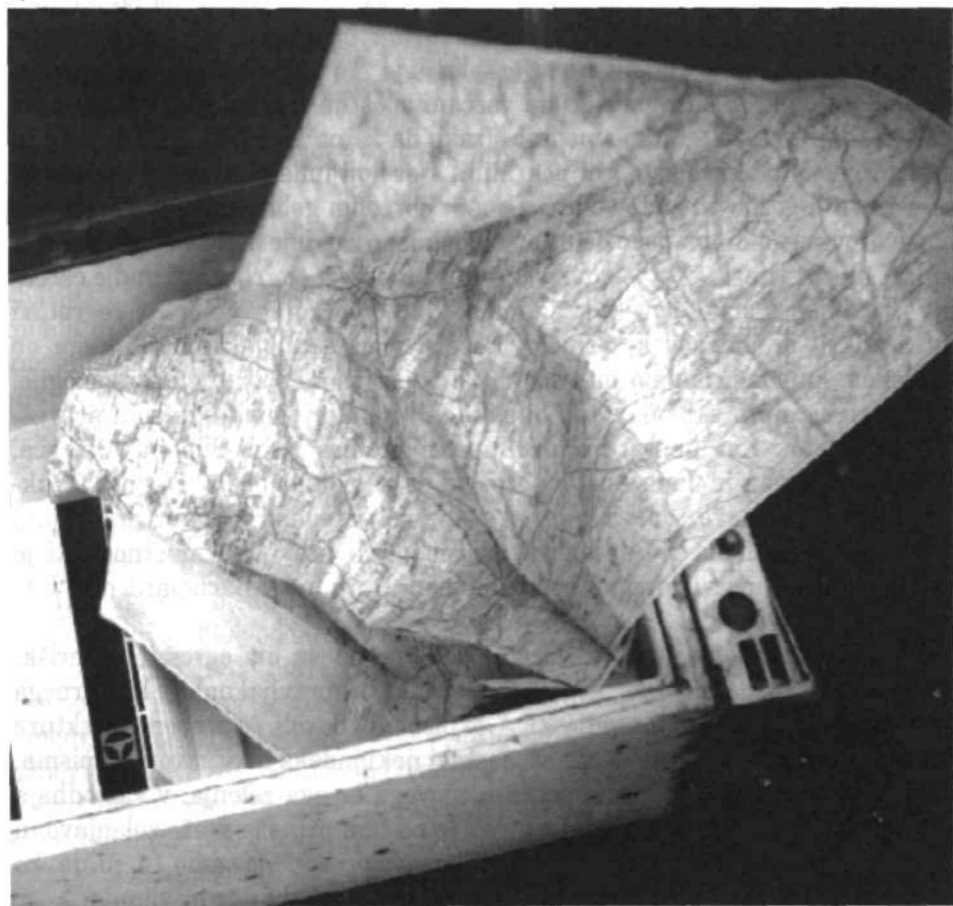
Avtor *Mitologij*, etnolog na počitnicah, preživlja vsa poletja v Lignerollesu. Junak pisane družine francoskih akademikov v usnjenem jopiču, obledelih kavbojkah, beli srajci in z oranžno ruto okrog vratu mi razlaga, kako si je od nekdaj želel živeti v Châtillonaisu: »Ko sem se nastanil tam, sem bolje poznal Brazilijo kot Francijo, bolj družinsko in družbeno življenje Indijancev Nam-bikvara kot življenje burgundskih kmetov. Toda že davno prej sem vrgel oko na ta košček zemlje, na katerega je čas pozabil, kjer pod nogami čutiš razvodnice in kjer so gozdovi tako prostrani, da menda lahko prideš do švicarske meje, ne da bi stopil izmed dreves in ne da bi srečal živo dušo.«

Tega julija 1984 si Claude Lévi-Strauss odpočiva od potovanja po Mehiki, Južni Koreji in Japonskem. Pripravlja se na ponoven odhod v Združene države Amerike, kjer študentje na Berkeleyju jeseni pričakujejo svojega predavatelja. Ta dolgi in suhi mož, ki ga vaščani spoštljivo, z baretko na trebuhu, kličejo zdaj »graščak«, zdaj »modrec« (tako da že ne ločijo več med grbom in retorto), poje hvalnice samotni pokrajini, kjer goji umetnost pohajkovanja in se v vlažnih gozdovih rade volje prepušča obredom gobarjenja. »V Châtillonaisu drevesa galoromansko dehtijo,« sladokusno zatrjuje avtor *Golega človeka*. »Tukajšnji rastlinski svet je enako skrivnosten in vznemirljiv kot ljudje osrednje Brazilije,« dodaja človek, ki je maja 1940 ob Maginotevi črti v regratovi lučki odkril organizacijski princip. Lévi-Strauss sedi na kamniti klopi ob studencu, kamor prihajajo pit race, in si odpočiva od socialne antropologije. Vsak dan se upira skušnjavi, da bi slikal ali risal, svojemu edinemu neuresničenemu snu. Kar naprej in spet in spet prebira Saint-Simona, Balzaca, Conrada, Prousta in Jane Austen. Mož, ki so ga poimenovali »Wagner strukturalizma«, priznava, da za nič na svetu ne zamudi radijskih predvajanj posnetkov s festivala v Bayreuthu (»glasba,« mi pravi, »je umetnost, ki je najbližja mitu«) in vsak dan prebere, kot nekoč Burgundec Bachelard, osrednje informacijske časnike.

Delo in rokopise je pustil v Parizu. V Lignerollesu, na ogromni ameriški notarski mizi iz rdečega lesa, ki govori o času, ko je opravljal naloge kulturnega svetnika na francoski ambasadi v ZDA, je pisatelju dovolj, če prebere korekture nekega prevoda, napiše neki članek, sestavi neki indeks in odgovori na pisma. Ne loči se od svežine gradu in sence njegovega lepega zelenja; v vas odhaja samo gospa Lévi-Strauss, zgodaj zjutraj, in od tam prinaša svežo zelenjavo in novice iz sveta. »Gospoda profesorja« vidijo v vasi resnično samo 14. julija, ko na županovo povabilo sodeluje pri strukturalnem ritualu nazdravljanja.

Ko ob koncu dne zapuščam Lignerolles, se mi po glavi motajo besede, ukradene iz *Oddaljenega pogleda*: »Poklic etnologa ga sili gledati na stvari z rahlim odmikom.« Ta človek, ki je posvetil življenje iskanju reda za kaosom, luščenju pomena mitov, ugotavljanja formalne identitete na pogled heterogenih predmetov, in ki je lahkotno in s pesimizmom prekrižaril svet, čaka tu na tisto uro dvajsetega stoletja, ko bo obstajala samo ena kultura, samo ena človeškost. Za vrbo žalujko plava mimo labod in poje.

Tu je vsaj v dobri družbi: štirideset kilometrov proti vzhodu sta Langres in Diderot; šestdeset kilometrov proti zahodu Montbard in Buffon; in petdeset kilometrov proti jugu Margelle njegovega dragega Jeana de Léryja (1536–1613), pomorščaka na dolge proge, ki je bil pred avtorjem *Žalostnih tropov* »v brazilski deželi«, pri Tupinambih, in je od tam prinesel nepozabno pripoved, »brevir etnologa in mojstrovino potopisne književnosti«. Iz česar se vidi, da Claude Lévi-Strauss živi bliže svojim dragim pokojnim kot prebivalcem Châtillonnaisa.

Michel Tournier v Choiselu

Župnišča so čedne, koketne in jezljive hišice: ne samo, da prenesejo samo samske stanovalce, zahtevajo celo, da so moškega spola. Njihova slabost so stari fantje. Kadar ne vržejo očesa na duhovnika, si izberejo kakega pisatelja samotarske narave. Puščavnike potrebujejo, pridige, pa malo prahu. Iz tega je jasno, da če že niso tako natančna glede vere, so pa nepopustljiva pri morali: dovolj je, da se pojavi kaka ženska, zagrozi, da se bo vselila, se odloči, da bo zagospodovala nad štedilnikom in lonci, pa se že uprejo.

Sicer pa Michel Tournier, zakrknjen samotar in »mistični privrženec narave« za povrh, pravi, da se je poročil samo enkrat v življenju: pred petintridesetimi leti, s Choiselom, tem belim župniščem s preprostim križem na vrhu, v osrčju doline Chevreuse. Hiša se mu zdi »spodobna, brez ekstravagance«, priznava, da je prikupna, sumi, da v njej prebivajo duše duhovnikov, ki so si sledili kot njeni stanovalci, in mu ni neprijetno, da je obsedeno ljubosumna: »Kadar koli odpotujem, se začnejo v njej dogajati nerazložljive stvari: slike padajo, cevi puščajo, okna se razbijajo. Tako misli name in mi pošilja strašljive opomine čez morja in celine.« Michel Tournier ugaja svojim bralcem in manjka svojemu domu. Nepogrešljiv je.

V večnem strahu, da bi – glede na stroške popravil – predrago plačal svoje pobege, ki so toliko kot nezvestoba, se je choiselski robinzon odločil živeti tam vse leto in se odreči potovanjem. Toliko da si še zapoveduje jutranje vožnje s kolesom po okoliških gozdnatih dolinicah: voltairjanska čepica je tedaj na podeželskih cestah Yvelinesa edina posebnost našega sedemdesetletnika, privrženca germanskih ploskih trebuhov (nekdanje NDR) in proze brez maščobe, berljive od 7. do 77. leta.

Kakor pozoren soprog se vsak dan posveča svojemu župniškemu vrtu, sadi, okopava, grabi, kosi, obira in sanjari, kako bo ostal tam tudi po smrti: »Moj pepel bodo položili v izklesano grobnico, ki bo predstavljala ležečo postavo z obrazom, pokritim z odprto knjigo, nosilo pa jo bo šest šolarjev, ki bodo vsak s svojo posebno bolečino spominjali na otroško verzijo Rodinovih *Calajskih meščanov*.« Epitaf na tem carolskem panteonu pa bo takle: »Oboževal sem te, in ti si mi stokratno povrnilo. Hvala ti, življenje!«

Poleti počitnikuje na svoji trati, v koči, ki jo je krstil za »čajnico« in vanjo postavil mizo in napel visečo mrežo. Tam sprejema okoliške mačke, ježe, slavčke, krokarje, prešuštniško raco z imenom Jocasta, otroke, ki jih pita s sladoledom in rogljički, in včasih, kadar je nebo čisto, François Mitteranda. V avgustu se Bog resnično rad spusti s helikopterjem na trato pred župniščem, med dve smreki. Ob njegovem zadnjem obisku sta monarh iz Elizajske palače in avtor *Jelševga kralja* v koči pila earl grey, jedla čajni kolač in debatirala o različnih oblikah spolne združitve po Emilu Zolaju.

Malo naprej, v hišico, prislonjeno ob cerkveni kor, je Michel Tournier nastanil svoj laboratorij. Tam razvija filme in povečuje slike, ki jih je posnel v svojem

nebeškem »peklu«: v župniščni stavbi urejenem studiu. V njem je več kvarčnih luči, velika kamera – 4 x 5 inčev – na stojalu in dva zaslona iz črnega in belega papirja, pred katerima se pred avtorjem *Zrcal* in prijateljem Brassaija, Clergua in Lartigua vrstijo njegovi rosno mladi modeli. To je njegova ljudožerska plat. »Ob pomoči fotografije jih jem, ne da bi jih jedel,« priznava. »To ni stvar spolnosti, ampak trebuha. Zato tudi uporabljam aparate 6/6, ki se nosijo na popku.« Ptiček bo zletel.

Velika soba spodaj deluje hkrati kot salon, knjižnica, jedilnica, razstavna dvorana. V njej namenja vidno mesto svojim najljubšim avtorjem (med njimi vzorniku Flaubertu), kuri v kaminu poleti in pozimi, uživa ob špinači s pečeno seseklano svinjino (kalorična jed, za katero si ponosno pripisuje avtorstvo, tako kot si je izmislil in uporabil v knjigah nekaj besed: »anatopizem«, »heliofanija« ali »forija«), obesi sliko na svili, ki jo je dobil v dar od neke indijske bralke, ali štiri metre dolgo pismo, s katerim so učenci 6. A z gimnazije Vieux-Pont de Boulogne zaželeli avtorju *Petka* vesel božič. Pohištvo je tego, duhovniško. Nekdanji kantovec ne mara razkošja, udobja. Književnost primerja s skokom v višino. Pije vodo iz pipe iz kozarca od gorčice. Njegovi zavihani ovratniki in oblačila iz rebrastega žameta dajejo slutiti, da se oblači po pošti.

Kot v književnosti, kjer se trudi za čiste linije – »na začetku,« mi je priznal, »je bil moj vzor Thomas Mann, danes sta to Kipling in London: Nemčijo sem zamenjal za anglosaške dežele« –, Tournier verjame v ustvarjalnost po zaslugi resnosti, prevlado treznosti, religijo truda: nič tobaka, nič alkohola, nič pliša, samo telovadne ročke in skladovnice knjig. Na svojem podstrešju z borovim opazem piše na debel papir s peresnikom, ki ga – »zaradi vonja« – pomaka v črnilnik. Tournier, obračalec sakralnih besedil, restavrador mitov, zbiralec starih legend, ludistični imenoslovec, se nikoli ne dolgočasi: romanopisec, novelist, esejist, fotograf, vrtnar, to je večni brkljač in starinar. Nekje med prirejevalcem evangelijev in heideggrom iz občinske šole je in nikoli ne počiva. Tudi noč mu ne da miru: na telesu začuti dotik kril, sliši plahutanje netopirjev; to so tisoči duš z bližnjega pokopališče, ki ga žgečkajo po podplatih.

Zvonovi cerkve, v katere senci je napisal *Svete tri kralje*, odzvanjajo ure. Včasih izza zidane vrtno ograje sliši grobarja, ki metodično koplje grob. Na veji smreke se sonči sova. Choiselet je spokojen. Bog ob nedeljah v svoji hiši nima več obiskov, pač pa se prav do tod pripeljejo avtobusi Japoncev, ki bi radi videli župnišče edinega člana Goncourtove žirije z videzom sodobnega dušnega pastirja. Tudi če se stotini prebivalcev zdi njihov najslavnejši faran nekoliko diabolichen, če jih morda rahlo spominja na Gillesa de Raisa in če se čudijo, da je njegov hladilnik vedno odprt za sladkosnedne ročice vse vasi, so srečni, da v župnišču živi človek, ki se je tu zaobljubil tišini in literarni slavi. Bolj ko čas mineva, bolj se Michelu Tournieru upira življenje v mestu in bolj je skupaj s plavolasim dečkom, na čigar apetit in jedrnat izjave hlastno preži, prepričan, da »pisatelji živijo na deželi in so pogosto mrtvi«.

Julien Green v Parizu

Pomlad 1989. Julien Green, pogreznjen v naslanjač iz rdečega žameta, dvignjene glave in zravnane hrbta po malem srka lonček hladnega čaja z aromo zelene limone. Zaprte oknice ne dovolijo soncu vstopa v to stanovanje v ulici Vaneau, ki z rdečimi zavesami, pohištvom iz temnega, skoraj črnega lesa in toplim polmrakom spominja na notranjost meščanske hiše v Savanni v Georgii ob koncu prejšnjega stoletja.

Julien Green je oblečen strogo angleško – temna obleka in kravata, bela srajca, trd ovratnik – in govori z blagim, karameliziranim glasom, komajda besedo na besedo: nežna, pizzicato zaigrana glasba iz ust brez ustnic. Samo oči na tem dolgem, negibnem obrazu se smeji, kot bi navihana in ironična mrežnica ne hotela priznati svečeništva akademske poze.

Avtor *Adrienne Mesurat* (1927) se je rodil leta 1900 v Parizu staršem iz južnih držav ZDA – napol Georgijec, napol Virginijec – in živi v večni sedanosti rajskega otroštva. To je skrivnost mladosti, gladke kot njegova koža, na katero so gube presenetljivo pozabile; kot je rekel Morand, jih je presadil na svoje osebe: ta goreči katolik, ki se je pri šestnajstih letih odrekel protestantizmu, je dejansko po rakovo prehodil stoletje in nazadnje na večer življenja spet našel občutja otroka, ki je nekoč bil, izgnanskega dečka, katerega je v mitologiji veličastnega ameriškega juga vzgojila mati Mary-Adélaïde Hartridge Green, ki ga je klicala »moj Francozek« in katere neutolažljiva sirota je še danes, po treh četrtinah stoletja. Potresi ga ne dosežejo več: brez radia in časopisov, njegova edina zaposlitev je pisanje knjig in prebiranje Pascalovih *Misli*. Pač pa se Julien Green ne odpove potovanjem – od Berlina do Istanbula, od Milana do Hannovra, od Københavna do Konstantinopla; potepuški pisatelj je zaljubljen v drevesa in cerkve in ob njihovih znožjih molče izreka svoje molitve, mrmra zahvale in polni strani *Dnevnika*, ki ga piše že od leta 1926.

Julien Green, od davno zvezda *Plejade* (sedem že izdanih knjig), osuplja in očaruje svoje založnike: v manj kot štirih letih (od 1986 do 1989) bo imel ta skoraj devetdesetletnik dejansko napisanih več kot tisoč šeststo strani, z živahnim peresom in brez spodrseljavev. Njegova skrivnost? »Pisati povsod, kolikor mogoče preprosto, vsak dan, tudi na potovanju.« *Z Južnimi zvezdami* je dal nadaljevanje *Daljnim deželam*, kjer je pripovedoval o vzgoji srca mlade Angležinje Elizabeth v Georgii leta 1850, ko se je njeno porcelanasto srce razbilo zaradi ljubezni dveh moških, moža Neda in ljubimca Jonathana, ki sta v dvoboju ubila drug drugega. Elizabeth je ostala sama s sinom, ki ji ga je dal Ned, ki pa ga po tiho imenuje Jonathan, in je »čutna in čustvena« mlada vdova – kakor se izrazi črnska šivilja in jasnovidka gospodična Souligou –, katere lakota po ljubezni z Nedom in Jonathanom ni izginila, nasprotno. A nesreča: svojih želja ne zna obvladovati. Ko se v drugo poroči s konjeniškim častnikom Billyjem Hargrovom, ponovi napako iz starih časov in spet mora, kakor v *Daljnih deželah*, lajšati srčne bolečine in nespečnost z lavdanumom ...

»Pišem brez načrta, niti tega ne vem, kako bom jutri nadaljeval,« mi je rekel Julien Green. »Tisto, kar pripovedujem, se postavlja predme kot neizbežno. Tam, na primer, ko Elizabeth pokliče svojega otroka Jonathan, sem bil tudi sam presenečen, si predstavljate! V mojih knjigah jaz ne odločam o ničemer, ničesar nočem, samo čakam in ubogam.«

Roman, zastavljen v znamenju nostalgije za izgubljeno ljubeznijo, naenkrat odplavi zgodovina: od leta 1856 se grozeče napoveduje secesijska vojna. John Brown se v svojem časniku *Liberator* bori za osvoboditev črncev; Harriet Beecher Stowe objavi *Kočo strica Toma* in zablesti; in 20. decembra 1869, ko Elizabeth mirno zajtrkuje, *Charleston Mercury* v posebni izdaji oznani, da je zveza razpadla. Južna Karolina se odloči za odcepitev. Začela se je vojna. Konec drugega dela. Pripravlja se tretji.

»Svojih korenin se ne rešiš nikoli, v njih ostaneš do konca življenja, nikoli te ne zapustijo,« pravi Julien Green. »In poleg tega je bila za mojo mamo secesijska vojna zelo nedavno doživetje, o katerem mi je pripovedovala leta 1906, kot bi se dogajalo prejšnji teden. Navsezadnje zapuščina staršev otrokom niso v prvi vrsti denar in nepremičnine, ampak njihove skrbi, težave, spomini. Ko so mojemu očetu, ki je ostal brez vsega, ponudili mesto uvoznika bombaža, bodisi v Parizu ali v Bremnu, je povprašal za mnenje mamo in brez pomisleka mu je odgovorila, da bi šla raje k Francozom, ker so bili tudi premagani ... Če ne bi tako reagirala, bi se mogoče jaz rodil v Nemčiji in bi mogoče postal nemški pisatelj! Da končam z vojno: za poraz juga sem zvedel šele dosti pozneje. Vsa leta otroštva mi je mama pripovedovala samo o zmagah vojske južnih držav. Okrog leta 1926 sem začel pisati roman, ki se je dogajal na jugu, ponovno sem se ga lotil leta 1933, ko pa sem zvedel, da namerava neka Margaret Mitchell objaviti *V vrtincu*, sem ta načrt opustil ... do leta 1985!«

Skozi ves roman pisatelj čudovito ohranja tisto ozračje negotovega miru pred spopadom. Vsi se zavedajo, da jim grožnja visi nad glavo, da bo jutri izbruhnilo bratomorno klanje, da bodo tudi ljubezensko zgodbo, katere junakinja je Elizabeth, pretrgali topovi, in vendar Savannah praznuje. Pod lestenci s kristalnimi obeski ob zvokih valčkov, polk in četvorke poplesujejo toalete iz rdečelilastega tafta, živovijoličnega satena in šampanjske svile, pijeta se viski in francosko vino, častniki v rdečih dolmanih se nosijo, kot da so v uniformah samo zaradi imenitnosti, in v južnem zraku dehtijo magnolije, španski bezeg, jasmin in posončnice ...

»Pripovedovati zelo dolgo zgodbo je težka stvar,« reče Elizabethin tast na strani 269. To umetnost Julien Green obvlada že od nastanka knjig *Mont-Cinère* leta 1926, *Leviatan* leta 1929 in *Polnoč* leta 1936 in jo dokazuje tudi v tem obsežnem diptihu, kjer hkrati ko obnavlja stari notranji boj med zemeljsko ljubeznijo in mističnim zanosom, med grehom in čistostjo, katerega (kot pravi Mauriac) vztrajen preučevalec je, oživlja tudi svojo domovino, ta jug v obliki srca, to notranjost Amerike. Zanj, ki vsako jutro glasno bere Sveto pismo, je izgnanstvo navsezadnje kraljestvo.

Jean Carrière v Domessarguesu

Jean Carrière se je rodil v Nîmesu sredi glasbe in rasel v kamniti, z grmičevjem porasli pokrajini. Ravel in Debussy sta, ob spremljavi vetra, delala to sevensko deželo še bolj neresnično. Njegova mati je bila pianistka, prepevala je Mozarta in Fauréja in igrala na Gaveaujev mizni klavir; bila je občutljiva in bolehnna in je že ob najmanjšem vznemirjenju omedlela. Oče je bil dirigent, prebiral je Homerja, Vergila, Mistrala, imenoval Kristusa »princ zdraviteljev«, se odišavljajl s Sauzéjevim parfumom iz bergamotke in sandala in kupil kmečko bajto na koščku s soncem obsijane zemlje, kjer je dišalo po timijanu in kresilnem kamnu.

Jeanovo otroštvo je bila rajsko, ekstatično, z očetom je pohajal po gozdovih, nabiral lovor in cvetje rožnatega kostanja, jedel srčike osata in divje redkvice. V svoji hiši v Domessarguesu, vasici, čepeči v osrčju Gardonnenqua, pisatelj pri dvainšestdesetih še vedno objokuje svoj izginuli raj, ponavlja verze Renéja Chara: »Živeti, to je upirati se končanju spomina« in je obseden s smrtjo. Njegova hiša gleda proti blagim pobočjem z vinogradi, ki se, tako se zdi, raztezajo tja do obzorja, kjer senca Sevenov para nebo. Prijazno sonce sije ta

konec aprila 1994 in dodaja stari hugenotski zemlji italijanske odtenke. »Zate je to lepa pokrajina,« mi je rekel Jean Carrière. »Zame je praznina. Praznina, do koder seže pogled.« Oknice njegove delovne sobe v prvem nadstropju so vse leto zaprte. Kakršen koli je že razlog za to, tam dela pri umetni svetlobi. »Če gledam ven, postanem bolan. Nič več se ne sprehajam med grmičevjem. Vse obstaja samo enkrat, prvič. Tam je zdaj vse požgano od čudenja, ki sem ga doživljal nekoč, v tem raj, ko mi je bilo manj kot sedemnajst let. Po tistem je pekel.«

Pariza, kjer je jeseni 1972 doživel slavo, ki ga je skoraj stala življenja, ne mara. Prijatelj Jean Giono ga je nekoč davno posvaril: »Izogibaj se tega mesta za vsako ceno. Nimaš dovolj trde kože in mreže nastavljaš previsoko. Ostani v svojem kotu in vse bo prišlo kot najnaravnejša stvar na svetu.« Toda pri štiridesetih je Jeana Carrière odnesel val zmagovalca: *Skobec iz Maheuxa*, Goncourtova nagrada, milijon sedemsto tisoč prodanih izvodov. Rad je imel tišino, romane Juliana Gracqa in samostane, sanjaril je, da bi bil »podeželski vrtnar«, prepričan je bil, da ni mogoče pisati dobro brez dvomov in negotovosti, bil je odljuden, naiven, plašen. Za uspeh mu je manjkal značaj zmagovalca, če pa si je kdaj želel, da bi bil ves svet njegov, ni bil sposoben najti svojega mesta v njem. V svojih knjigah je želel samo podaljšati sanje in potepanja pretan-kočutnega okcitanskega fantiča. Skratka, Jean Carrière ni nikoli delal kariere.

Nasilnosti uspeha, ki je zmerom nesporazum, ni prenesel. Ko so nostalgичni meščani iz njega nenadoma naredili zvezdo podeželja, ga zaznamovali in kljub odporu utelesili v njem kult zemlje, tako drag pompidoujski Franciji, si ni bil prav nič všeč. Celo sramoval se je, sebe, svoje nerodnosti, hoje, naglasa, svojih debelih puloverjev iz grobe volne. In strah ga je bilo: »V šestih letih, ki so sledila temu velikanskemu uspehu, so mi grozili z najhujšim. Vnaprej so mi sodili. Zanikrni bevskači po službeni dolžnosti so čakali na naslednji roman z že napisanimi naslovi člankov: 'Skobčev padec.' Zaudarjalo je po krvi. 'Raztrgali te bodo,' me je opozoril Gracq.« Na začetek *Votline kužnih* je Carrière previdno zapisal tale Merleau-Pontyjev citat: »Treba je najti neko navzočnost na svetu in neko komuni-kacijo s svetom, ki bosta starejši od inteligence.« In za to se trudi, mukoma.

Cena, ki jo je moral plačati za Goncourta, je bila alkoholizem, visoke doze antidepressivov, ločitev od prve žene, nesrečna očetova smrt in želja po samomoru vrh Aigouala. Veliko let je potreboval in vsakodnevno zatekanje k zdravilom, preden se je spet lahko lotil pisanja. Od pogubne izkušnje uspeha mu je ostal trajen prezir do književnikov, neomajen gnus do časa, v katerem živi, potreba po umivanju desetkrat na dan (»groza me je lastnega telesa«), želja po izgnanstvu, prepričanje, da kuhanje z maslom škodi želodcu, sovraštvo do francoskih mest in občutek, da pisanje ni nikakršno svečeništvo, ampak izhod v sili: »Bolje bi bilo muliti travo kot krava kakor pa drezati v odprto rano,« lakonično izjavlja.

Nekega dne v osemdesetih letih je, ko se je odpravil iz doline na visoko planoto, spet odkril veselje do pisanja, zahvaljujoč svoji leseni koči, prislonjeni ob Aigoual, v »dolini Sreče« (imenovani po opatiji v bližini, katere prvi temelji so še iz 14. stoletja), na višini tisoč sto metrov, kjer je zrak čist, potoki razigrani, meso postrvi mehko, tesnoba manjša in kjer se odpira razgled tja do Sredozemskega morja (oddaljenega kakih šestdeset kilometrov). Vendar nikoli ne stopi vanj, ker je umazano. Tam, v tem »kanadskem kantonu Gard«, je leta 1986 napisal *Divja leta*, avtobiografski roman (tako kot *Brezbrižnost zvezd*), kjer se odrasel moški spominja, kako je bil med zadnjo vojno in v gozdu najsvobodnejši in najsrečnejši otrok na svetu.

Tudi Pariz je zapustil Carrièra enako hitro, kakor ga je proslavil. Potem ko je »sredina« neznanca iz Nimesa najprej zaslepila z žarometi, ga je spet prepustila prejšnji temi. Po *Skobcu iz Maheuxa* se kritikom ni več ljubilo brati njegovih romanov, esejov o Gioniju in Gracqu pa so sploh spregledali. Spomladi 1994 pisatelj iz Domessarguesa ni bil več v modi. Naslov njegove nove knjige bi lahko zvenel kot spoznanje: *Brezbrižnost zvezd*. To je štiristo strani dolg roman, zgoščen, nabit s strastjo, ki ga ljudje niso brali in so ga mediji obdali z visokim zidom molka, proti kateremu se je dvignil en sam samcat presunljiv glas. Glas Jeana Carrièra.

V knjigi skozi usodo Gabriela Mancinija spet pripoveduje o svojem srečnem otroštvu v stari hiši na jugu Francije, imenovani »poletna palača«, o starših glasbenikih in o dolgih pagnolskih sprehodih z očetom po gozdovih, s torbo čez ramo, ter iskanju amonitov iz davnine, saracenskih zakladov, divjih jablan in sonca: »Poletje je postalo njihov materni jezik in suša nepozabna domovina. Glasba je dodajala njihovi osebni geografiji barve in razsežnosti, ki jih je pozneje odneslo na svojo uro prežeče vodovje časa in jih pustilo oropane vseh teh dobrot, ki so jih bili presiti.« Po vojni in prihodu ameriških vojakov Gabriel s katarzičnim navdušenjem odkrije Ameriko, kadi pallmallke, bere Steinbecka, Faulknerja, Caldwell, Hammetta, Fitzgeralda, posluša Gershwin, Cola Porterja, Counta Basieja in vidi vse filme z one strani Atlantika, ki jih predvajajo v kinu Corona v bližnji podprefekturi. Star je dvanajst let, življenje je še lepo.

Brezbrižnost zvezd je zgodba o nenavadnem, prestrašenem dečku, ki od najstniških let naprej noče odrasti, ki še vedno kliče »Očka!« pod sevenskimi griči, za katerega je raj omejen na globoki jug njegovih prvih potepuških let in na »deep south« njegove mlade domišljije. Če junak postane pisatelj, je to skoraj iz ključavnosti: »Objaviti roman, kakšna nesposobnost za življenje! – Zakaj pa si potem ugriznil v to kislo jabolko? – Da bi se enkrat za vselej odvrnil od tega,« beremo na strani 156.

Bolj ko leta minevajo, bolj je Gabriel Mancini/Jean Carrière prepričan, da sreče na zemlji ni. V njegovi družini si sledijo smrti in norosti, zakon »prinaša v njegovo srce obup namesto radosti« in čudovito otroštvo se z vsakim dnem bolj odmika. In ko tedaj zve, da se je v New Yorku slavna, izobrazena in frankofilska igralka zaljubila v njegov prvi roman in da ga neki ameriški založnik namerava prevesti, skoči v prvi boeing in se v Central Parku sreča z legendarno Suzan Parker.

Ona njega očara, on njej zbudi radovednost. Med filmsko zvezdo in pisateljem iz ruševja se rodi nenavadno, morganatično prijateljstvo. Občutek ima, da je spet našel zgubljeno mladost, da odganja starost, kljubuje propadanju in se uči lahkotnosti. Na Manhattnu odkrije svobodo in zagon, za katera je mislil, da do njiju nima več pravice. Zanj, ki ga opazuje z odmaknjeno radovednostjo, se odreče vsemu in žrtvuje vse. Toda ta sen je za človeka, zgubljenega v neznanskem in grozečem Big Applu, prevelik. Neke bele zimske noči, sredi platan, na klopi v Central Parku, ga stane življenje.

Suzan Parker je Sigourney Weaver. »Kadar jo vidim,« mi je rekel Carrière, »se počutim, kot da imam dvajset let.« V njegovem delovnem kabinetu so po vseh stenah njene fotografije iz vseh obdobj življenja. »Če je v objemu goril ali pa če igra Shakespearja, me očara. Pogumna je, lepa, etična. V začetku me je prevzela njena postava. Utelešala je tisto, kar sem od nekdaj verjel: da je ženska boljša od moškega. Ona je drugi Kip svobode.« Jean Carrière jo je spoznal pred nekaj leti v New Yorku. Zdaj imata skupne filmske načrte. Sprašujejo ga, ali čuti do Sigourney Weaver enako uničujočo strast kot Gabriel Mancini v *Brezbrižnosti zvezd* do Suzan Parker. »Tb, kar čutim do Sigourney, ni ljubezen, ampak nekakšno mistično oboževanje. Ona pripada rasi, ki ji zavidam, rasi ljudi, ki gledajo predse, nikoli nazaj, ki so sposobni vzeti usodo v svoje roke. Vendar v nasprotju z Gabrielom ljubim svojo ženo, zanjo bi se dal ubiti! Françoise je moja rodna dežela. Sigourney pa je zvezda ...«

V daljavi sonce zahaja za Aigoualom. Pri vratih zamijavka maček, zalaja škotski ovčar. Françoise se nasmehljana in zaščitniška vrača iz domessargueške šole, kjer poučuje. Jean Carrière se bo spet umaknil gor v svoj kabinet, kjer je z drobnostno in obsedensko pisavo ter z modrim črnilom v šestih mesecih, v enem zamahu, napisal *Brezbrižnost zvezd*. Prebere mi navdušeno pismo, ki

mu ga je pred kratkim poslal Julien Gracq. Ni polaskan, ampak ganjen. Avtorja *Balkona v gozdu* je odkril leta 1958, ko je stanoval v Manosquu in živel v intimni zvezi z Jeanom Gionojem. »Takrat nisem požrl te knjige, knjiga je požrla mene. Bil sem aspirant Grange od glave do peta, brez pridržkov. In dotlej me je zmogla tako uročiti samo glasba. Da so besede, nanizane druga za drugo, dosegle tak rezultat, se mi je zdelo čista čarovnija. Gracq me je preobrazil. Njegova zasluga je, da sem tudi jaz prijel za pero, pa če je to dobro ali ne ...«

Kadar ne piše, brska po stotinah starih ameriških filmov, ki jih je posnel na kasete, in si v noči brez konca predvaja svoj kino. Samo ven ne. Premagati vsak dan ta strah, ki ga stiska. Zlata svetloba ljubkuje trte spodaj, kjer poganjajo sadovi jeze. »Koliko časa ga že prosim,« navrže s solzami v očeh, »naj mi pošlje kako znamenje od tam zgoraj, pa nič!« Dvajset let je Jean Carrière spet in spet prebiral sveta besedila, težke teološke knjige. Zaman. »Nekega dne sem na stari sevenski kmetiji naletel na tale pregovor: 'Če si videl svojega brata, si videl svojega boga.' Mogoče bi se moral bolj razdajati drugim, takim, ki so lačni, ki jih zebe, ki jočejo. Spominjam se Mauricea Clavela, ki mi je nekoč rekel, da literatura ni prava pot, če hočeš k Bogu. Mislim, da je imel prav.«

Še nikoli ni Jean Carrière tako dvomil v vrline svoje umetnosti. Avtorji in njihovi bralci po njegovem odslej sestavljajo sebično »sekt«, odrezano od sveta in najbolj krvave, najbolj nevzdržne resničnosti. Sam je v zadnjih desetih letih, ko je sprejel mesto namestnika socialističnega poslanca, posvetil več časa boju proti Nacionalni fronti v svoji pokrajini kot razmišljanjem o dogodivščinah svojih romaneskni oseb. V *Brezbrižnosti zvezd* Jean Carrière svojemu junaku Gabrielu Manciniju, ki je pod psevdonimom objavil *Central Park* in zavrnil nastop na televiziji, položi v usta naslednje besede: »Vseeno pa si ne predstavljaš, da se bom šel trgovskega potnika za knjigo, ki sem jo navsezadnje napisal samo zase.« Pogosto se prav knjige, ki jih kdo napiše zase, v samoti in obupu, drugih najbolj dotaknejo. V to spokojno in zlato ožarjeno pokrajino, ki obdaja Jeana Carrièra in ki je sam ne more več videti drugje kot v svojem ranjenem spominu, zdaj namesto njega spoštljivo zrejo bralci njegovih knjig z zdravim okusom po suhi zemlji.

Prevedla Maja Kraigher